

Uit de klei gewassen, maar toch ontaard?

door Nico Schrijver*

Aan het begin van mijn studietijd in Groningen was ik eens als enige niet-Fries aanwezig op een verjaardagsfeest. Al spoedig na mijn binnenkomst ging het gesprek stroever lopen, er vielen zelfs pijnlijk lange stiltes. Klaarblijkelijk voelde niemand zich erg op z'n gemak en na niet al te lange tijd besloot ik dan ook maar op te stappen.

De volgende dag hoorde ik de verklaring. Vlak voor mijn binnenkomst had de jarige de groep dringend verzocht om niet de hele tijd Fries en over Friesland te praten. Zij verzuchtte tegenover mij dat het met die 'klei-Friezen' ook nooit lukt. Dit in tegenstelling tot de 'Woud-Friezen' (lichtere grond), die minder stug zijn en zich gemakkelijker begeven onder 'buitenlanders'.

Dit voorval, een illustratie van het gezegde 'hoe zwaarder de grond hoe stugger de mensen' (vgl. de Groningers en de Zuiderlingen), schoot me te binnen bij het nadenken over de invloed van de geboorteomgeving op het latere denken en doen van mensen.

In 1954 ben ik geboren in een boerderij bij de Zuiderbrug (nu kruising Dorpsstraat en Zwarte Pad). Het was de brug over de Bregtsloot, die van Schoorldam via de zuurkoolfabriek en de groenteveiling te Warmenhuizen naar Krabbendam voerde. Voor ons huis langs liep het spoorlijntje van Warmenhuizen naar Alkmaar.

Mijn vader was, net als mijn grootvader, schipper. Zij hielden zich vooral bezig met het groentevervoer van de veilingen in de buurt naar Amsterdam. Zij behoorden tot de zgn. 'Langedijkervloot'.

Door de ontwikkeling van het wegtransport zagen deze 'beurt-schippers' zich één voor één genoodzaakt hun bedrijf te staken. Zo ook mijn vader, die geleidelijk aan op de in die tijd nog veelbelovende tuinderij ging overschakelen. In 1958 verhuisden wij naar de tuinderswoning aan de Oostwal. Van daaruit ondernam mijn vader nog op gezette tijden tochten met de 'Elizabeth' en de 'Voorwaarts' om hout uit de Amsterdamse haven naar de firma Eecen te Oudkarspel te verschepen (kinderen in de vakantie mee). Maar zo omstreeks 1962 was de omschakeling op de tuinderij volledig.

---

* Nico Schrijver werd in 1954 te Warmenhuizen geboren. Na de openbare lagere school doorliep hij het Murrnellius Gymnasium te Alkmaar.

Hij studeerde vervolgens rechten aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Via zijn studie en zijn werk als assistent bij het Polemologisch Instituut specialiseerde hij zich in de problematiek van oorlog en vrede.

In 1978 werd hij uitverkozen tot jongerenvertegenwoordiger van Nederland bij de Verenigde Naties te New York. Thans is hij als wetenschappelijk medewerker Volkenrecht verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Groningse Universiteit.

Later in de hemel

Ik behoorde tot de eerste lichten niet-katholieke kleuters die op de katholieke kleuterschool 'Maria Fatima', de enige in het dorp, werden toegelaten. Dat bleef niet zonder uitwerking! Jarenlang voelde ik mij als klein jongetje enigszins bevangen door de pracht en praal van de mystieke katholieke kerk, met z'n mooie gebrandschilderde ramen, de halve duisternis, de steeds van gewaad wisselende geestelijken, het heilig altaar en de serie indrukwekkende beelden van heiligen. Hoeveel spannender was dat dan de sobere Nederlands Hervormde kerkdiensten met de voor kinderen eindeloze preek en het zingen op de wel erg trage deun van buurman Jan Vlam (ruim 60 jaar organist!).

Op de kleuterschool leerde ik bidden en bidmatjes vouwen, waarin de kloosterzusters mooie heilige spreuken plakten. Deze kregen we mee naar huis met de bedoeling dat we deze boven het bed hingen en dat deze ons voor het slapen gaan eraan zouden herinneren ons nog even tot de Heer te richten.

Lyda, mijn jongste zusje die als eerste uit ons gezin de kleuterschool bezocht en ik hebben wel geprobeerd dit bidden ook thuis in te voeren. Deze pogingen strandden evenwel op gehoon en pesterij van Marry en Jan, en op een afkeurende blik van mijn ouders. Alleen als tante Sien — onze katholieke werkster — er was zagen we onze kans schoon. Zij gaf ons dan altijd steun in de vorm van een bemoedigend klopje en de toezegging 'Jij komt later in de hemel, m'n knechie'. Later ben ik op de Zondagsschool en de Openbare lagere school geheel gezuiverd van deze sympathieën voor het katholieke geloof. 's Zondags werd in 'Ons Huis' door Mevr. Ali Mijlhoff aan de hand van ook indrukwekkende fluwelen plakplaatjes op een bord de bijbel toegelicht. Op de lagere school raakte ik via de verhalen over de Graaf van Egmond en de Watergeuzen te Den Briel sterk onder de indruk van de heldhaftige strijd van de protestanten.

Onze kant en de are kant.

Ik kan me herinneren dat ik als klein jongetje over het tuinhekje heen al met de zonen van Bertus Buijter discussieerde over de al dan niet Onbevleete Ontvangenis van Maria, en verwijten in de klompjes geschoven kreeg over de vernielzucht van mijn voorvaders (de 'Beeldenstorm' van 1572, gevolgd door overname van de voordien katholieke Ursulakerk door de protestanten).

Zoals wel vaker voorkomt t.o.v. minderheidsgroepen was de bewondering van de protestanten voor het katholieke geloof en de katholieke levenswandel niet altijd even groot. Dit ondanks de redelijk goede onderlinge verstandhouding. Het anti-papisme werd er, weliswaar in kleine scheutjes, met de paplepel ingegoten.

Men sprak, en spreekt soms nog over 'onze kant' en 'de are kant'. Met een klein koppeltje hervormde jongens hebben we nog wel eens rondom de oude kerk, die toen in restauratie was, met roomse jongens gevochten. Met houten zwaarden, bekleed met groen fluweel van oude kerkbanken in de hand riepen wij hen toe: 'Gaat heen, hier komen Graaf van Egmond en zijn ridders'. Eens zijn we door een voor mijn gevoel nog steeds enorme overmacht katholieke jongens van ons territoir gejaagd en zijn we deels de schuren van Pie en deels met een schuitje het land ingevlucht.

De scheiding per geloof en de tegenstellingen lagen in die tijd scherper dan vandaag de dag. Politiek het Algemeen Belang (protestants) versus de (almachtige) K.V.P. De wereld aan verenigingen, maar of met Hervormd/Algemeen of

met R.K. (Race-Kak, zeiden wij) als beginwoord. Weliswaar drongen begin jaren '60 ook in Warmenhuizen de geluiden van de Oecumenische Beweging door, maar die verstomden al snel. Bij de Hervormden was men nog te behoudend, te veel op zichzelf voor echte samenwerking, bij de katholieken drukte de duim uit Rome nog te zwaar.

Alleen in de klas

Overigens werd het voor de Hervormde gemeente steeds moeilijker om stand te houden. De gemeente vergrijsde, het aantal kinderen op de Openbare lagere school liep sterk terug. Ook weer niet zonder enige trots werd door de ouderlingen Pie en Schrijver wel gesteld dat hun gezinnen zo'n beetje de halve lagere school uitmaakten.

Na mijn eerste klas werd de school zelfs een éénmansschool. Aan meester Vellinga de welhaast onmogelijke opgave om in de ene hoek van de klas het 'aap, noot, mies' en in de andere hoek aan de zesde klas de eerste beginselen van de algebra te onderwijzen. Vellinga was niet de charismatische dorpsonderwijzer uit de schoolboekjes, die met schuim op de mond verhalen vertelde en een soort 'wijze vader'figuur voor de gemeente vormde. Rustig, maar bekwaam loodste hij een ieder zijn schooltijd door, terwijl zijn vermogen om met alles en iedereen tegelijk bezig te zijn wel erg zwaar op de proef werd gesteld.

Leerlingen uit de hoogste klassen werden ook ingezet om de kleintjes te helpen. 'Hulpmeester' mogen zijn was een eervolle onderscheiding. Een recent pleidooi voor dit systeem — toen een onontkoombare noodoplossing nu in de onderwijskunde een nieuw systeem van 'self-help' genaamd — deed mij glimlachen. Uiteraard waren door de kleine omvang van de school de mogelijkheden en de hoeveelheid leermiddelen beperkt. In de laagste klassen kregen ook de jongens het handwerken onderwezen (alweer: toen noodgedwongen, nu modern). Het breien bleek overigens niet voor mij weggelegd, wel heb ik kilometers gepunnikt. De leermiddelen waren sterk verouderd. Grote delen van Afrika en Azië hadden nog dezelfde kleur als Engeland en Frankrijk, en ook Nederlands-Indië prijkte nog in volle glorie op de kaarten.

Op het dieptepunt telde de Openbare lagere school nog maar iets meer dan 15 leerlingen. Zelf heb ik bijna twee jaar in m'n eentje een klas gevormd. Als ik laat thuiskwam, kon ik altijd vertellen: 'De hele klas moest schoolblijven.' Door de komst van een nieuwe politieagent en een nieuwe postkantoorhouder kreeg ik in de vierde klas twee klasgenoten. Zij kregen evenwel een programma dat aansloot op hun vorige school, zodat we allen nogal los van elkaar werkten. Vellinga liet me veel vrijheid bij de indeling van mijn werk. Naast hulpmeester spelen, mocht ik zo nu en dan ook in een apart, leeg lokaal boeken lezen. Wel deed hij — soms bijna wanhopige — pogingen om de scherpste kantjes van mijn Westfries accent eraf te slijpen.

Aldus heb ik een groot gedeelte van mijn lagere schooltijd nooit klassikaal onderwijs gehad en kon ik — binnen zekere grenzen — mijn eigen gang gaan. Zou hier de basis gelegd zijn van wat men nu op de Universiteit wel mijn voorkeur voor solistisch optreden noemt?

Latijn op z'n Westfries

De overgang naar het Murmellius Gymnasium in Alkmaar was groot. Ik ging als enige van 'onze kant' naar dit voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, de

katholieken gingen daarvoor naar het Petrus Canisiuslyceum. Ik kwam nu in een echte klas terecht, een zgn. 'buitenklas'. Vrijwel al mijn klasgenoten kwamen uit Bergen, Schoorl of Castricum, spraken keurig nederlands en waren op hun lagere scholen zelfs al enigszins in Engels en Frans onderwezen.

De wijze waarop ik in het begin in m'n beste Nederlands maar met een onmiskenbaar Westfries accent deze talen en Latijnse zinnen te lijf ging wekte uiteraard nogal wat hilariteit. Toch verliep de aanpassing redelijk snel en soepel, maar daarmee kwam tevens de verwijdering van het dorp.

Ik bleef nog wel een aantal jaren lid van het fanfarecorps 'Door Samenwerking Verenigd'. Deze naam gaat terug op de fusie in 1945 van het katholieke corps 'Soli Deo Gloria' (met als bijnaam 'Piep en Kraak') en het protestantse corps 'Tavenu' (Tot Aller Vreugde En Nuttige Uitspanning).

Ik speelde mee aan de bovenkant, op een sopraansaxofoon. De oefenavonden, de uitvoeringen en de muziekconcoursen met alles er omheen (maar vooral erna) waren erg gezellig. De wijze waarop het Warmenhuizer fanfarecorps na een concours al dan niet verdiend feest vierde, was tot ver in de omstreken bekend en hier en daar zelfs berucht!

Ik had nogal een hekel aan de — steeds frequentere — rondgangen door het dorp. Dat kwam vooral omdat ik, ondanks het 'links-rechts, links-rechts' brullen door mijn achterburen, zo mijn eigen maat van lopen had. Eigenaardig genoeg, raakte ik vooral tijdens het muziekspelen regelmatig uit de maat terwijl ik tegelijkertijd met m'n saxofoon meestal in de maat wist te blijven. Ook na de danslessen op zondag in Schagen, heb ik het in de maat lopen nooit onder de knie weten te krijgen.

Opstand binnen het fanfare

De tegenstelling tussen katholieken en niet-katholieken speelde binnen het fanfarecorps nauwelijks een rol, wel bij vlagen die tussen jong en oud. Onder invloed van de popmuziek wilden wij als jongeren wel eens wat anders dan de marsen en de nummers die we al jarenlang speelden. De heer Jaap den Das, jarenlang een geliefd dirigent, wist deze opstandjes altijd wel met een grap en een grol te onderdrukken. En jong en oud werden door hem op gelijke wijze behandeld. Met zijn maatstokje sloeg hij (groot vermaak als dit brak) en brulde hij als het ware de maat het corps in. Wie z'n huiswerk niet had gedaan, liep de kans genadeloos gestraft te worden door een stukje alleen te moeten voorspelen. Alsof dat al niet voor zich sprak, gaf hij altijd onmiddellijk commentaar. Ik herinner me een uitroep tegen iemand met een grote bastoeter: 'Eèèèèh, het lijkt wel alsof er een koe moet kalven.'

Bij sommigen werkte dat al bij voorbaat verlamdend op de mondspieren: iemand nam zelfs een keer een bandrecorder mee om te laten horen dat hij thuis in alle rust wel goed het desbetreffende loopje kon maken...

Na het overlijden van Den Das, kregen we een jonge dirigent die echter niet goed met de jongeren in het corps wist om te gaan. Onze wensen vonden geen gehoor, het klikte niet.

Op een gegeven moment werd het een groepje jongeren te bar en we beraamden het plan om ons eventueel van het fanfarecorps af te scheiden. Na enig vijven en zessen schreef ik namens deze groep een brief aan voorzitter Goudsblom waarin we met deze stap dreigden als niet een aantal eisen op het gebied van een betere begeleiding en andere muziek zouden worden ingewilligd. We besloten dat we

zolang daar geen duidelijkheid over bestond, als groep afzonderlijk zouden gaan repeteren. We deden dat in het Dorpshuis of op een zolder van een koolboet. Goudsblom kwam ons daar al gauw een keer opzoeken. We hoorden zijn voetstappen aankomen, en bliezen opzettelijk maar vol spanning gewoon verder. Het werd een ontwapenend gesprek, waarin we gehoor en begrip voor onze wensen vonden. De volgende week waren de rijen van het fanfarecorps dan ook gesloten. Na niet al te lange tijd kwam er een andere dirigent.

Eigen baas spelen

Tijdens alle schoolperiodes ben ik altijd veel blijven meewerken op de tuinderij van mijn vader, en later die van Jan. Het ging in de jaren '60 niet best met de tuinderij. Ik herinner me nog maar al te goed hoe we, vaak in de Paasvakantie, schuiten kool naar de 'belt' of voor veevoer wegbrachten voor een paar cent per kilo. Thuis legden we de kool dan netjes opgeknapt in een koolmand en liepen er vervolgens over planken mee naar de koolvletten om ze daarin op te stapelen. Bij de veiling moesten we ter vernietiging het mes door de kool heenhalen en smeten we ze met een hooivork op de wal. Soms was er echter zo'n groot aanbod voor veevoer, dat de kool in sloten werd gestort. Een trieste beloning voor arbeid, die al een jaar tevoren met het zaaien was begonnen.

Zoals bij zovele tuinderijen, hield het bedrijf in de moeilijke jaren mede stand doordat het hele gezin na schooltijd en in de vakanties meehielp.

Niet altijd tot vreugde van de plaatselijke groenteboeren, hebben wij ook altijd veel met groente in het dorp gevent. Vooral 's zomers massa's aardbeien; en verder voor een aantal vaste klanten vrijwel het hele jaar door andere groenten zoals sla, andijvie, sla- en tuinbonen, spruitjes e.d. Ik hield daar een nauwkeurige boekhouding van bij in oude agenda's van mijn vader. Tussendoor staan opmerkingen als: 'Mijnes is bij de postman in Schoorldam gedekt, die van Jan wou nog niet'. Dat slaat dan weer op de konijnen.

Het groentegeld droegen we keurig af, maar we presenteerden op basis van de omzet er wel altijd een rekening bij. De spaarpot werd het meest gespekt wanneer we 'eigen baas' speelden. We kregen dan een stukje eigen land van m'n vader. Jan deed het meeste landwerk terwijl ik onze produkten langs de deur verkocht.

Toen en nu

Door de verkaveling veranderde de situatie ingrijpend. Vroeger was het dorp via slingerwegen en bruggen moeilijk toegankelijk. Nu werd het ontsloten, en veel 'import' kwam binnen. Door de verkaveling verloor het dorp ook zijn agrarisch karakter. Veel tuinders konde de overschakeling op modernere en grotere bedrijfsvoering niet maken: de overgang van de kloet naar een moderne tractor was ook wel erg groot. Gelukkig was het in die tijd ($\pm$ 1970) niet al te moeilijk om ander werk te vinden. Toch bracht deze overschakeling en nieuwe situatie vooral voor de ouderen soms veel leed met zich mee. Dit terwijl begeleiding en hulp in nood in die tijd nauwelijks werd gegeven. Een hoofdstuk 'Sociale opvang' kwam in het draaiboek van de verkaveling niet voor.

Doordat ik naast mijn studie part-time werkte, zijn de studentenvakanties in de loop der jaren steeds iets korter geworden. Helaas, want een week of acht 's zomers op het land werken is een welkome afwisseling van het burowerk en heeft dankzij de opgedane energie per saldo misschien wel een vruchtbare invloed op

het studietempo.

Warmenhuizen is snel veranderd. Het dorp van nu is dat van toen niet meer. Toch gaat het naar mijn mening niet aan het oude Warmenhuizen enorm te verheerlijken, en negatief te doen over de huidige situatie. De situatie van vroeger kon nu eenmaal niet gehandhaafd blijven, ook Warmenhuizen moest in de tred van de moderne tijd meegaan.

Weliswaar zijn jammergenoeg hier en daar al te energiek sloophamers gehanteerd, maar toch valt me keer op keer bij binnenkomst weer op hoeveel moois er nog behouden is gebleven. Het is en blijft een fraai dorp. Sentimenteel doen over het dorp ligt me echter ook niet. Ik heb ontdekt dat er wel meer mooie plekjes in Nederland en elders in de wereld zijn waar ik zou kunnen 'aarden'.

